

ЗЕЛЕНІ НАСАДЖЕННЯ ТА ЗАПОВІДНІ ЗОНИ МІСТА ТЕРНОПОЛЯ (ЗА УЧАСТІ М. П. ЧАЙКОВСЬКОГО)

Вступ. Тернопіль займає площу 59 км², що становить 0,4% території області. Географічне розташування міста сприяє формуванню на його території помірно-континентального клімату. Неоднорідність рельєфу та наявний клімат обумовлюють велику різноманітність флори. Лісопаркова частина комплексної зеленої зони включає практично усі природні території в адміністративних межах міста.

Основними складовими, що формують комплексну зелену зону міста є ліси, лугопарки та гідропарки, міські парки, сквери, санітарно-захисні зони, насадження вздовж вулиць та автомагістралей. Найпоширенішою формою озеленення міста є парки.

Висадження нових рослин у Тернополі відбувається відповідно до спеціально розробленого документу «Схема озеленення міста». Щорічно міською радою організуються заходи із озеленення з метою урізноманітнення видового складу існуючих насаджень, відповідно до затвердженого основного стратегічного документа у сфері зеленої розбудови міста – Концепції комплексного озеленення. Площа лісопаркової частини комплексної зеленої зони Тернополя, становить 2690 га., лісогосподарської – 7276 га. Щодо відсоткового складу парків у м. Тернопіль: парк «Здоров'я» – 81%, парк «Топільче» – 80,4%, парк «Національного відродження» – 79%, парк «Старий парк» – 67,7%, парку ім. Т. Шевченка – 54,5% (рис. 1).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну кількість наукових робіт присвячено озелененню міста Тернополя. Важливі аспекти даної теми розглянуто у наступних книгах Миколи Петровича Чайковського. А саме – «Пам'ятки природи Тернопільщини» (1977, Львів), «Дністровський каньйон» (1982, Львів). Крім основних робіт можна виокремити велику кількість буклетів, наукових статей та реєстрів природно-заповідного фонду Тернопільської області.

Також дослідження, щодо озеленення міст розроблено іноземними та вітчизняними вченими: Гродзинським М.Д., Клименком М.О., Кучерявим В.П., Лісовським С.А., Реймерсом Н.Ф., Сивим М.Я., Стольбергом Ф.В., Цариком Л.П., Янковською Л.В., Кузиком І.Р., Bonusiak A., Bourne L., Dus E., та іншими.

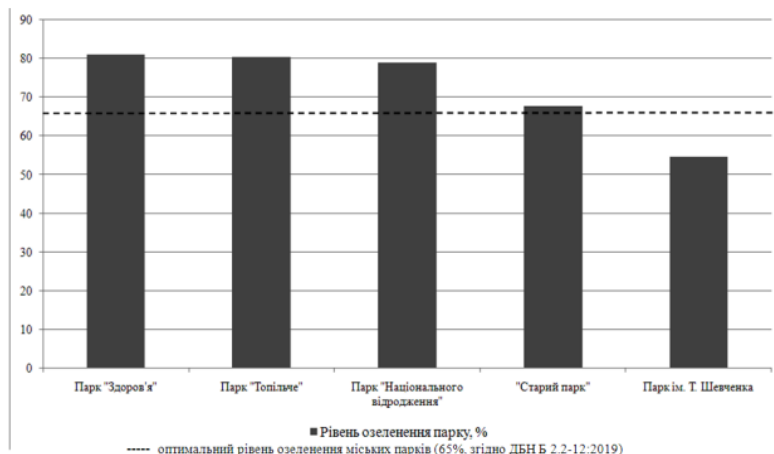

Рис 1. Рівень озеленення парків м. Тернопіль

Виклад основного матеріалу. Фактична площа ПЗФ області (без урахування площі об'єктів, що входять до складу територій інших заповідних територій) – 123347 гектарів. Розподіл площ територій та об'єктів окремих категорій в ПЗФ області нерівнозначний (рис. 2).

Площі природного заповідника, 2 національних природних парків, 3 регіональних ландшафтних парків і 132 заказників складають близько 98 % ПЗФ. Площі заповідних об'єктів інших категорій (505 одиниць) – приблизно 2 %. Це свідчить про переважання у структурі ПЗФ невеликих за площею пам'яток природи, частка яких складає 73,4 % від загальної кількості об'єктів, у той час їх площа становить лише близько 2 % від площі ПЗФ області (рис. 1).

У природно-заповідний фонд Тернополя входить РЛП «Загребелля» площею 630 га., ботанічний заказник «Чагарі Кутківецькі» – 87 га., дві гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення: «Тернопільське джерело» і «Тернопільські джерела»,

чотири парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення: «Старий парк», «Сквер ім. Т. Шевченка», «Сквер по вул. Чорновола», «Сквер Кобзаря» та чотири ботанічні пам'ятки природи місцевого значення: «Тернопільський дуб», «Тернопільська липа», «Тернопільські магнолії», «Заповідний куточок імені Миколи Чайковського».

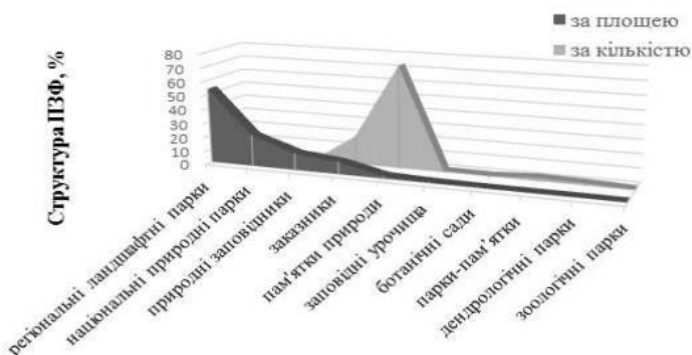

Рис 2. Структура ПЗФ Тернополя (станом на 01.01.2020 р.)

Сквер імені Миколи Петровича знаходиться за адресою, вул. Винниченка 13. Йому присвоєно статус ботанічної пам'ятки природи місцевого значення. Він висаджений Миколою Чайковським у часи його проживання на даній вулиці. Зараз сквер дещо розширили, окреслили його межі та затвердили назву на честь видатного природоохоронця «Заповідний куточок ім. Миколи Чайковського» (рис. 3).

У 50-60-ті роки Микола Петрович працював лісничим на півдні Тернопілля. З кінця 60-тих років, до свого виходу на пенсію Микола Петрович працював в обласних природоохоронних структурах.

За ініціативи цього видатного чоловіка створено більш сотні заповідних об'єктів, в тому числі перший в Україні регіональний ландшафтний парк «Дністровський каньйон. Також завдяки вченому кількість об'єктів природно-заповідного фонду області невпинно зростала: 130 одиниць у 1970 році, 262 – 1975р., 1974 р. – 370, 1996 р. – 514, 1997р. – 524 одиниці (загальною площею 117226,39 га), 2006 р. – 543 одиниці.

Відомі на всю Україну ботанічні заказники державного значення в околицях м. Заліщики (Обіжево, Жижава, Криве, Касперівський) - заслуга цього чоловіка. Пізніше вчений взяв участь у процесі визнання заповідниками державного значення урочища Глоди біля Колодрібки, урочища Заліщицька діброва біля Шутроминців та кількох десятків заповідних об'єктів місцевого значення. Природо-заповідний фонд Тернопільського району станом на 2004 рік налічував 62 об'єкти. Більшість з них отримали свій охоронний статус саме завдяки праці М.Чайковського.

Рис 3. «Заповідний куточок імені Миколи Петровича Чайковського»

ПЗФ Тернопільської області станом на 1 січня 2020 року має у своєму складі 643 об'єкти. Відповідно до розрахунків Українського державного науково-дослідного інституту проектування міст «Діпромисто» імені Ю.М. Білоконя, площа насаджень з урахуванням кількості населення у Тернополі, на одного мешканця міста становить 26,5 м² (а це на 55,9 % вище вказаного нормативу – 17 м²). Проекти рішень облвиконкому на понад 500 об'єктів особисто підготував Микола Петрович Чайковський.

Література:

1. Кузик І. До проблеми комплексного озеленення міста Тернополя. Сучасні екологічні проблеми урбанізованих територій: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2018 р.). Збірник 14 тез. Житомир: Видавництво «Житомирський національний агроекологічний університет», 2018. С. 31-34.
2. Майорова О. Ю., Юркевич Н. М., Прокоп'як М. З. Природно-заповідний фонд Тернопільської області: стан, проблеми та шляхи їх вирішення // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. Вип. № 1-2 (79). С. 73–76.
3. Про затвердження Програми охорони навколишнього природного середовища Тернопільської міської територіальної громади на 2020-2023 роки. Рішення Тернопільської міської ради від 06.12.2019 року №7/41/33. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/sesiya/tishennyasessii/35101.html> (дата звернення: 03.11.2020).
4. У Тернополі увічнено пам'ять про Миколу Чайковського. Екологічне гуманітарне об'єднання «Зелений світ». URL: <http://greenworld.in.ua/index.php?id=1370188199>. (дата звернення: 23.05.2013).
5. Царик Л., Царик П., Янковська Л., Кузик І. Геоекологічні параметри компонентів навколишнього середовища міста Тернополя. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2019. №1. (випуск 46). С. 198-210. <https://doi.org/10.25128/2519-4577.19.2.25>